

KOSOVO: PRAVNA MISIJA UN-a BRANI RAD TUŽILAŠTVA

Author: [Caroline Tosh](#)

Visoki zvaničnik odgovara na kritike aktivista za ljudska prava zbog načina na koji je njegova organizacija vodila postupke za ratne zločine.

Visoki zvaničnik Ujedinjenih nacija odgovorio je na kritike da misija koja je osnovana radi upravljanja Kosovom nije uspostavila efikasne pravne mehanizme za krivično gonjenje optuženika za ratne zločine u pokrajini.

U intervjuu za IWPR, Robert Din (Robert Dean), šef Odeljenja za pravosuđe (OZP) pri Misiji, odbacio je optužbe organizacija za zaštitu ljudskih prava da su sudije, tužioci i istražitelji koji sudeluju u procesuiranju ratnih zločina na Kosovu podložni političkom uticaju.

Takođe je negirao da je upoznat sa navodnim problemima oko transparentnosti kada je reč o tužilaštvima, te odbacio tvrdnje da postoji veliki broj zaostalih tužbi i da se ponovna suđenja previše odlažu.

Istovremeno, portparol OZP-a osporio je i navode o postojanju pristrasnosti u smislu izbegavanja istraga i krivičnog gonjenja osumnjičenika za ratne zločine albanske nacionalnosti.

Administrativna misija UN-a upućena je u regiju nakon što je okončan sukob između Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) i srpskih snaga bezbednosti, koji je izbio potkraj devedesetih.

Tokom rata – koji je usledio nakon što je OVK započela kampanju oružanog otpora srpskim u jugoslovenskim snagama u pokrajini – zlostavljano je i raseljeno više hiljada kosovskih Albanaca. No, organizacije za zaštitu ljudskih prava izvestile su i da je tokom i nakon sukoba i OVK činila zločine – nad Srbima, pripadnicima ostalih etničkih manjina, kao i onim Albancima koji su bili optuženi za kolaboraciju sa srpskim vlastima.

Iako je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) nadležan i za Kosovo, ispostavilo se da je on u mogućnosti da procesuiru tek neznatan broj slučajeva visokog ranga.

UNMIK je 1999. godine u pokrajini organizovao Program međunarodnih sudija i tužilaca sa ciljem istraživanja ratnih zločina i pomaganja ponovne uspostave lokalnog pravnog sistema. Međunarodni tužioci koje je angažovao OZP prevashodno su odgovorni za domaće procese za ratne zločine, koje vode međunarodne sudije.

Većina posmatrača priznaje da je suđenje osumnjičenima za ratne zločine ključno ukoliko srpska i albanska zajednica u pokrajini – koje su već više od decenije duboko podeljene – uopšte žele da se izmire.

S obzirom na to da se UNMIK – nakon što je Kosovo u februaru proglasilo nezavisnost – priprema da tokom jeseni ode, neki aktivisti strahuju da će Misija možda za sobom ostaviti preveliki broj nerešenih slučajeva, ali ne i dovoljno snažnu pravnu infrastrukturu.

Oni izražavaju zabrinutost da bi misija Evropske Unije, koja će ubuduće pružati podršku pokrajini, ponoviti

ono što oni smatraju greškama njenih prethodnika.

PREMALO SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Jedna od glavnih kritika na račun OZP jeste ta da je po okončanju sukoba u pokrajini pokrenuto premalo sudskih postupaka za ratne zločine.

Prema podacima OZP, broj lica kojima su izrečene konačne presude za ratne zločine je 28. Od toga je za različite ratne zločine osuđeno njih 12, dok ih je 16 oslobođeno. Isti izvori tvrde i da je trenutno u toku još sedam zasebnih sudskih postupaka protiv ukupno 11 okrivljenih, te da se vodi i 47 istraga ratnih zločina, kojima su obuhvaćene 122 poznate osumnjičene osobe.

U izveštaju Amnesti Internešenela (Amnesty International, AI), koji je sačinjen tokom 2006. i 2007. - da bi u februaru bio objavljen pod nazivom Pokušaj da se isprave propusti Pravne misije UN-a - ta organizacija za zaštitu ljudskih prava je oštro napala rad Odeljenja, tvrdeći da je zbog loše obavljenih istraga procesuiran relativno mali broj zločina.

„Više od sedam godina nakon uspostavljanja Programa međunarodnih sudija i tužilaca, nekoliko stotina slučajeva ratnih zločina, prisilnih nestanaka i zločina na etničkoj osnovi ostalo je nerešeno (pri čemu su često sprovedene tek neznatne ili nikakve istrage); stotine slučajeva je obustavljeno zbog odsustva dokaza koji nisu sakupljeni dovoljno brzo i efikasno“, navodi se u izveštaju.

Istovremeno, u izveštaju Međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava (Human Rights Watch, HRW) iz marta 2008., pod naslovom Zapisnik o kosovskom krivičnom pravosudnom sistemu, navodi se da na Kosovu postoji još „nekoliko stotina nerešenih slučajeva ratnih zločina“.

Kritičari ukazuju na nesrazmeru između broja slučajeva koji, kada govore o zločinima počinjenim tokom sukoba, navode organizacije za zaštitu ljudskih prava, i broja sudskih postupaka koje je je naknadno pokrenuo UNMIK.

„Ukoliko uporedite broj slučajeva koji su procesuirani do trenutka pisanja našeg izveštaja i stvarni broj počinjenih ratnih zločina - postoji velika razlika“, kaže Sebastijan Sam (Sebastian Saam) iz AI-a.

Drugi kažu da je napredak u procesuiranju ratnih zločina na Kosovu sporiji u poređenju sa onim koji je ostvaren u ostalim balkanskim zemljama.

„Iako su mnogi slučajevi otvoreni [na Kosovu], malo toga se dešava. Kada su u pitanju sama suđenja, njih je svega nekoliko“, izjavila je Vanda Trošžinska van Genderen (Wanda Troszczynska van Genderen) iz HRW-a.

„Broj procesuiranih slučajeva na Kosovu je među najmanjima [u regionu]. U Bosni - kako u Muslimansko-hrvatskoj Federaciji, tako i u entitetu bosanskih Srba, Republici Srpskoj (RS) - kao i u samoj Srbiji, broj procesa koji su trenutno u toku je daleko značajniji, pri čemu lokalni sudovi aktivno sudeluju u procesuiranju ratnih zločina. A to na Kosovu jednostavno nije slučaj.“

Poređenja radi, prema procenama HRW-a u Bosni je pokrenuto nekoliko hiljada slučajeva ratnih zločina – pri čemu je, po njihovim rečima, teško doći do preciznijih podataka.

U intervjuu za IWPR, Din nije poricao da je na stotine slučajeva ratnih zločina na Kosovu ostalo nerešeno, niti da ih je više stotina okončano zbog nedostatka dokaza, jer nisu bili adekvatno prikupljeni.

„Siguran sam da je mnogo slučajeva ostalo nerešeno“, kaže on. „To se dešava svuda u svetu.

Ali mislim da se to još više dešava kada su u pitanju oni ratni zločini u kojima se prikupljanje dokaza odlaže ne samo danima, nego i nedeljama, mesecima, godinama.“

On je, međutim, odbacio tvrdnje o postojanju velikog broja zaostalih slučajeva ili preteranom odlaganju ponovnih suđenja.

ODSUSTVO TRANSPARENTNOSTI

I HRW i AI navode odsustvo transparentnosti kao glavni problem domaćeg procesuiranja ratnih zločina na Kosovu.

U svom februarskom izveštaju, AI je to naveo kao „posebno šokatan aspekt“ pravnog sistema koji je uspostavio OZP.

Odeljenje odbija da obezbedi potpuni ili trenutni pristup svim javnim dokumentima, kao i dokumentima koji bi trebalo da budu dostupni javnosti, civilnom društvu na Kosovu i u inostranstvu – kaže se u izveštaju. Njegov autor UNMIK-ovo odloženo pružanje traženih informacija poredi sa onim što doživljava Jozef K. u „Procesu“ Franza Kafke (Franz Kafka).

„Ovo odsustvo transparentnosti ometa nastojanja da se pruži podrška i napore da se razvije vladavina prava na Kosovu, kako unutar pravne zajednice, tako i kod običnih ljudi“, zaključuje se u izveštaju.

I HRW zapaža da je kosovski krivični pravosudni sistem daleko od transparentnosti.

„Prikupljanje odgovarajućih i blagovremenih podataka o istragama i procesima za ratne zločine, kao i o među-etničkom nasilju, na Kosovu predstavlja veoma težak zadatak, pogotovo kada su u pitanju lica koja ne govore engleski i borave van Prištine“, kaže se u martovskom izveštaju.

Mark L. Laser, šef posmatračkog odeljenja OEBS-a za pravni sistem, koje je zaduženo za praćenje procesuiranja ratnih zločina na Kosovu, izjavio je da je pristup informacijama do sada bio problematičan.

„OEBS zahteva pristup kako javnim, tako i podacima koji nisu javni (na primer, o istragama), a u cilju nadziranja kosovskog pravnog sistema radi poštovanja ljudskih prava“, rekao je on.

„U prošlosti je OEBS povremeno nailazio na probleme u praćenju slučajeva ratnih zločina, usled uskraćivanja ili odloženog davanja informacija, pogotovo u istražnoj fazi. Ubuduće će biti neophodan potpuni uvid da bi se na odgovarajući način pratili takvi slučajevi.“

Din je za IWPR izjavio da – iako su istrage ratnih zločina koje su trenutno u toku tajne – njemu nije poznat nijedan razlog ili politika zbog kojih bi dolazilo do pomenutih odlaganja u pristupu javnim informacijama.

„Nisam upoznat ni sa kakvom politikom koja bi sprečavala . . . pristup presudama i javnim zapisnicima“, kazao je on.

On je priznao da presude nisu dostupne u štampanom obliku, i rekao: „Mislim da nema novca za [njihovo] objavljivanje.“

Din je rekao i da je pokušao da se upozna sa optužbama AI-a koje se tiču odsustva transparentnosti i poteškoća u prikupljanju podataka, ali uzalud.

„Razgovarao sam sa Amnesty Internešenelom, pogotovo o tome, i rekli su da će [mi] obezbediti [dodatne informacije], ali nisu“, rekao je on.

SLUČAJEVI PODLOŽNI POLITIČKOM UTICAJU

Jedna od optužbi na račun UNMIK-a tiče se i toga da su međunarodne sudije i tužioci podložni političkom uticaju, te da ih se sprečava da otvore istrage protiv izvesnih osumnjičenih.

U spomenutom izveštaju, AI navodi kako sudije UNMIK-a – angažovane na temelju kratkoročnih ugovora koje obnavlja sama Misija – nisu nezavisne od izvršne vlasti (OZP-a), što je uslov koji oni vide kao „ključan za osiguranje nezavisnosti sudstva“.

U izveštaju se navodi i da „pouzdana dokazi potvrđuju i to da se u Odeljenju za pravosuđe UNMIK-a donose odluke o izbegavanju istraga i krivičnog gonjenja političara visokog ranga, uključujući i Ramuša Haradinaja (Ramush Haradinaj)“, bivšeg kosovskog premijera, koji je navodno bio povezan sa smrću jednog člana porodice Musaj.

Odgovarajući na tu konkretnu optužbu, portparol OZP-a je ukazao na to da je Daut Haradinaj (Ramušev brat) 2002. godine bio osuđen za nezakonito pritvaranje koje je rezultiralo smrću četiri osobe, uključujući i Sinana Musaja.

Posmatrači ocenjuju da su politički razlozi doveli do toga da je procesuiran veoma mali broj Albanaca.

U svom izveštaju iz 2008., AI navodi da su „u 17 od 25 slučajeva, koje je Amnesty Internešenel u prilici da dokumentuje, optuženici – Srbi“, a kaže se i da je jedan međunarodni sudija govorio o pritiscima vršenim sa

ciljem da se ne oslobodi "previše Srba".

Neki posmatrači su ukazali i na to da je međunarodna zajednica možda dala prioritet rešavanju statusa Kosova nad procesuiranjem osumnjičenih za ratne zločine.

„Osim dobro poznatih poteškoća pri ponovnoj uspostavi pravnog sistema tokom 1999., neki ljudi će govoriti i o politizaciji ili političkoj pozadini relativno malog broja suđenja kosovskim Albancima za ratne zločine“, izjavio je Nikolas Ginar (Nicolas Guinard), konsultant Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu (MCTP).

„Morate znati da su pravni sistem po [Rezoluciji Saveta bezbednosti UN-a] 1244 kontrolisale međunarodne političke vlasti – dakle, UNMIK – što je u isto vreme bilo i podrška osamostaljenju Kosova.

„A neki će tvrditi da je to jedan od razloga zbog kojih tužilaštva, uopšteno govoreći uglavnom deluju . . . nezainteresovano za kosovske Albance koji su počinili ratne zločine.“

U međuvremenu je portparol OZP-a odbacio optužbu da postoji bilo kakva pristrasnost zbog koje bi kosovski Albanci koji se sumnjiče za ratne zločine bili zaštićeni od istrage ili suđenja.

„[To] nije istina – pogotovo poslednjih godina, kada postoji veliki broj suđenja Albancima, dok je većina srpskih, romskih, aškalijskih [i] egipatskih osumnjičenika za takve zločine izbegla procesuiranje“, izjavio je portparol.

„Od 28 okrivljenih kojima su izrečene presude, 14 su kosovski Srbi, a 14 kosovski Albanci.“

Din je negirao i da je upoznat sa uticajem politike na domaća suđenja za ratne zločine.

„Uopšte ne znam za to. Ovde sam tri godine i nisam čuo ni za šta slično“, rekao je on.

PROPUSTI U ZAŠTITI SVEDOKA

Možda najveća prepreka kosovskim suđenjima za ratne zločine i ostala krivična dela jeste problem zaštite svedoka.

Na suđenju Haradinaju za ratne zločine pred MKSJ-om – koje je u aprilu ove godine okončano oslobađajućom presudom – tužioci su govorili o poteškoćama na koje nailaze u pribavljanju izjava svedoka.

„Veće je steklo snažan utisak da je suđenje održano u atmosferi u kojoj su se svedoci osećali nesigurno“, kazao je sudija Alfons Ori (Alphons Orié) prilikom čitanja presude.

Posmatrači kažu da se osećanje straha širi pokrajinom, usled čega neki procesi nisu ni počeli, dok je u drugima sprečen bilo kakav napredak.

„Ljudi odbijaju da svedoče na Kosovu, jer strahuju za vlastitu bezbednost“, izjavila je Trožšinska van Genderen.

„Zaštita svedoka je nedovoljna, pa su – s obzirom na ranije slučajeve zastrašivanja, pa čak i smrti pojedinih svedoka sa suđenja za ratne zločine pod sumnjivim okolnostima – ta strahovanja osnovana i legitimna.“

„Kosovo nema adekvatan program zaštite i preseljenja svedoka“, saglasan je Laser.

Drugi, pak, ukazuju na to kako u tako maloj pokrajini zaštita svedoka obično podrazumeva i preseljenje – što je skup proces, koji iziskuje podršku stranih vlada.

Za razliku od MKSJ-a, Kosovo ne poseduje bilateralne ugovore s evropskim zemljama kojima je regulisano preseljenje svedoka.

Mnoge zemlje – uključujući Srbiju i Rusiju – ne žele čak ni da priznaju Kosovo kao državu.

Po Dinovim rečima, OZP je učinio sve što je u njegovoj moći da, iako raspolaže ograničenim budžetom, obezbedi zaštitu svedoka.

„Selili smo svedoke i njihove porodice [zavisno od slučaja] u druge zemlje kako bismo ih zaštitili, iako je to do krajnjih granica opteretilo naš budžet“, rekao je on. Dodao je i da je OZP osnovao i operativnu grupu za zaštitu svedoka, koja radi na zakonskim predlozima, a uvela je i sistem sigurnih kuća na samom Kosovu.

DOLAZAK EU

S obzirom na to da se UNMIK priprema da ustupi mesto Misiji Evropske Unije za vladavinu prava (EULEX) – to jest, civilnoj misiji koja će biti upućena kao podrška kosovskim vlastima – grupe za zaštitu ljudskih prava strahuju da će se, nakon što jedno međunarodno telo zameni drugo, pomenuti problemi nastaviti.

Trožšinska van Genderen procenjuje da će se malo toga promeniti sa dolaskom EULEX-a.

„Nažalost, ne deluje mi da će EULEX u pogledu strategije odnošenja prema ratnim zločinima biti mnogo različit od UNMIK-a“, rekla je.

Ona strahuje da će, ukoliko međunarodne sudije nastave da budu jedino odgovorne za procesuiranje najtežih zločina, njihove lokalne kolege i tužioci i dalje biti sprečavani da aktivnije rade na suđenjima za ratne zločine.

Drugi su optimisti i smatraju da će EULEX, pošto je izvršio evaluaciju rada UNMIK-a, izvući pouke iz ranijih iskustava.

„Lično se nadam da će EULEX usvojiti čvršći sistem, i mislim da je zaista velik napor uložen u . . . izmenu ranije UNMIK-ove politike i prilagođavanje sudske prakse čvrstom sistemu za rešavanje problema koji se tiču prošlosti“, izjavio je Ginar.

„To je apsolutno presudno i ukoliko EU ne bude dala podsticaj da se izađe na kraj sa nasleđem ratnih zločina počinjenih na svim stranama, moglo bi se desiti i da jedna od poslednjih prilika za nekakvo pomirenje na Kosovu bude propuštena.“

Iako se IWPR obratio EULEX-u da bi se upoznao sa njegovim planovima u vezi sa procesuiranjem ratnih zločina na Kosovu, njihov portparol nije želeo da daje nikakve izjave pre no što Misija postane operativna – a očekuje se da će se to desiti do kraja jeseni.

Neki – uključujući i AI – izražavaju zabrinutost zbog toga što bi, budući da nije utvrđen tačan datum početka rada EULEX-a, moglo da dođe do zabune oko toga šta je u čijoj nadležnosti.

Međutim, Din kaže da se jedina nedoumica tiče toga kada će tačno EULEX preuzeti odgovornost.

„Nije jasno [kada će EULEX početi da deluje] – i to je nešto što će, očigledno, morati da bude odlučeno u Briselu i Njujorku – daleko odavde“, rekao je on.

Po njegovim rečima, EULEX bi mogao da izvuče pouke iz iskustva UNMIK-a, pošto je UN u poslednjih 18 meseci izvršio revizije i ostale analize.

U međuvremenu, portparol OZP-a je izjavio da nasleđe UNMIK-a uključuje i to da je svim zajednicama u pokrajini omogućen pristup pravdi.

Među ostalim inicijativama, ustanovljen je i program pravne pomoći; kancelarije za vezu sa sudom osnovane su sa ciljem da se nealbanskim zajednicama pomogne da stupe u kontakt sa sudovima i pravosudnim sistemom; a većina sudova nastavlja da radi, pri čemu su u potpunosti dostupni svim zajednicama, izjavio je portparol.

Caroline Tosh je urednica IWPR-a u Londonu.

Location: Balkans
Macedonia
Albania
Stavropol

Topic: Special Report

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/kosovo-pravna-misija-un-brani-rad-tu%C5%BEila%C5%A1tva>